

BONNER, Anthony (2007): *The Art and Logic of Ramon Llull: A user's guide*, Leiden – Boston: Brill, (Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters 95), 333 p.

Anthony Bonner ha publicat una obra, cabdal per als estudis lullians, que representa la culminació dels treballs que ha dedicat a l'obra i el pensament de Ramon Llull al llarg de més de trenta anys. Es tracta d'un manual d'ús de l'Art lulliana, justament el sistema que constitueix el nucli del pensament i de l'obra de Ramon, el fonament que els sustenta i el motor que els desenvolupa.

Com se sap, Llull va concebre la seva Art com un mètode per a la conversió dels infidels. Ramon partia de la constatació que els mètodes apològètics habituals es basaven en l'autoritat dels textos sagrats, que indefectiblement desembocaven en discussions estèrils sobre com calia interpretar-los. Llull va buscar una alternativa a aquestes discussions hermenèutiques que les substituís per un sistema basat en principis generals acceptables per a les religions cristiana, musulmana i jueva: una idea similar d'un sol Déu necessàriament bo, gran i etern, una mateixa concepció del món físic de la ciència grega, i també un marc conceptual comú provinent de la lògica i de la metafísica aristotèliques. El mètode de Ramon combinava aquests i d'altres conceptes considerats generalment acceptables amb la intenció de mostrar, entre d'altres coses, quines combinacions eren concordants les unes amb les altres i quines no, i confirmar o desmentir una suposició original. La suposició posada a prova podia ser un article de la fe, qualsevol altre punt de la doctrina o, fins i tot, una pregunta relacionada amb la filosofia, la medicina, el dret, o qualsevol altre camp del coneixement contemporani.

Doncs bé, aquesta és la primera vegada que algú explica de forma precisa, detallada i comprensiva com funciona l'Art en les seves diverses formulacions. Per algú que no conegui la història del lullisme, aquest fet pot resultar sorprenent. Però cal tenir en compte que l'Art de Ramon és un sistema de pensament original i autònom respecte dels sistemes de pensament que s'han desenvolupat a Occident des de l'Edat Mitjana ençà. La consideració que ha meregut l'Art en els diversos períodes històrics ha anat canviant: hi ha l'interès renaixentista per la dimensió totalitzadora del sistema lullian com a mètode integrador de tots els sabers, però també la incomprensió més absoluta de molts il·lustrats cap a un sistema prejutjat com una variació absurda d'una escolàstica medieval ja perillosa. A començament del segle XX, a la cultura catalana, l'Art era un artefacte estrany, ignot, una raresa d'un pensador tocat del geni de la llengua que s'havia entestat a escriure uns tractats raríssims, amb figures circulars, amb expressions semialgebriques, si més no misterioses. Al llarg del segle passat, però, gràcies a les edicions crítiques de les obres de Ramon (tant en català com en llatí) i gràcies als treballs d'una munió d'estudiosos d'arreu del món, hom va arribar a adquirir un coneixement clar dels pressupòsits de l'Art; és a dir, a entendre què pretenia Llull amb el seu sistema i a reconèixer la coherència de fons del seu projecte intel·lectual i dels mitjans que havia trobat per dur-lo a terme. Tanmateix, no teníem una visió alhora de detall i de conjunt de com funcionava l'Art i de com Llull l'havia anat modificant en la seva vasta i llarga producció.

Les aportacions, doncs, dels lullistes del segle XX han estat clau per a arribar al punt de coneixement que demostra el llibre objecte d'aquesta ressenya; i entre aquestes contribucions hi ha, és clar, les del mateix Bonner. Així, la caracterització de les etapes de l'Art és una aportació dels seus primers estudis que parteix dels treballs anteriors de Tomàs i Joaquim Carreras Artau, Frances Yates i Robert Pring-Mill. Estableix, en primer lloc, una etapa prèvia a l'Art, que té com a centre el magne *Llibre de contemplació* (1271-1274), en què hom pot detectar com es va gestant el seu sistema; a continuació, dues fases de l'Art (1274-1308), la quaternària i la ternària, que reben el nom del fet que la majoria dels seus components bàsics són respectivament múltiples de quatre o de tres; i finalment una última etapa (1308-1315) en què Llull centra la seva atenció en la formulació d'una "nova" lògica.

Bonner exposa els canvis més importants que es produeixen en el pas de l'Art quaternària a la ternària i que finalment desemboquen en la lògica. Per exemple, la introducció de tot un corpus de definicions que modificava el seu sistema de demostració que, en la primera etapa, era un mètode que es fonamentava en la comparació de conceptes aïllats basats en criteris neoplatònics acceptats per tothom; i, en canvi, en la segona esdevenia un mètode fonamentat en l'acord o el desacord amb les definicions

de principis bàsics. Aquestes proposicions li permetien utilitzar la predicació lògica i, en conseqüència, obrien les portes a les formulacions posteriors en aquest camp. Per fer això, Bonner se centra sobretot, però no exclusivament, en l'*Art demostrativa* de l'etapa quaternària i en l'*Ars generalis ultima* de la ternària, per tal d'explicar, a partir dels seus components i de les seves estructures, com es generen, com evolucionen i com s'interrelacionen amb altres obres que giren al seu voltant. Tot aquest relat conflueix en una recapitulació que és una de les joies del llibre i que acaba donant una visió de conjunt del sistema lul·lià i que és al mateix temps una de les millors caracteritzacions que s'han fet del pensament, de l'obra i de la personalitat de Llull.

Un dels mèrits que fa exemplar aquest llibre és haver trobat el gènere i el to adequats per explicar per dins l'Art de Ramon amb una simplicitat admirable i alhora sense concessions a les simplificacions: és una «user's guide», com diu el subtítol, un manual d'ús. Una guia que és un llibre de dimensions raonables, adreçat a un lector interessat en el pensament medieval i en la lògica però no especialista en Llull, que trobarà a cada moment les dades que necessita per a comprendre el personatge i la seva obra, exposades de forma directa, sense preàmbuls ni verbositats, i que no tindrà mai la sensació d'haver-se hagut de convertir en un lul·lista per aconseguir-ho. Crec per això mateix que la de Bonner és una obra fonamental per a obrir els estudis lul·lians a conreadors d'altres camps del coneixement. El format i l'estil propis d'un manual d'ús, d'altra banda, obliguen el seu autor a ser clar, concís, didàctic, a conduir el lector per les diverses tortuositats de l'Art bo i fent-li-ho tot ben fàcil. Aquest és un dels grans encerts de Bonner. És per tot això que hem d'anunciar amb satisfacció que *L'Art i la lògica de Ramon Llull: manual d'ús* veurà la llum en traducció catalana al llarg de l'any 2012, dins de la Col·lecció Blaqueria d'Estudis Lul·lians que impulsen la Universitat de les Illes Balears i la Universitat de Barcelona.

Albert SOLER
Universitat de Barcelona